

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
Akademin för hållbar samhälls- och teknikutveckling (HST)
Statsvetenskap 61-90
Uppsats 15 hp, HT 09

TERRORISM

**- en jämförelse av gestaltningen av terroristdåd på två
olika kontinenter i Dagens Nyheter**

Författare: Therese Kihlstenius
Handledare: Mikael Axberg

Sammanfattning

Denna uppsats är en jämförelse av hur terroristdåden den 11 september 2001 i USA och den 11 mars 2004 i Spanien framställdes i Dagens Nyheter. Syftet med uppsatsen är att åskådliggöra hur terroristdåd utförda av Al Qaeda framställs i Dagens Nyheter på två olika kontinenter. Uppsatsen bygger på material från litteratur om terrorism som begrepp och dess gestaltning i media, samt tidningsartiklar om dåden från Dagens Nyheter. En diskursanalys har vidare genomförts på tidningsartiklarna för att kunna se likheter och skillnader i framställningen av text kring dessa dåd. Kodningen och jämförelsen har skett genom en dimensionering av olika företeelser som återfunnits i artiklarna. På detta vis framkom en skillnad i framställningen på dessa olika kontinenter i media. Dådet den 11 september erhåller ett större utrymme i Dagens Nyheter och framställs genom en krigsdiskurs som angår alla demokratiska länder i världen. Amerikanerna framställs i sammanhanget som ett folk som aldrig tidigare upplevt terrorism. Detta medan den 11 mars framställs genom en nedtonad terroristdiskurs som gör händelsen beskedlig och till något alldagligt och en närmare beskrivning av händelseförloppet uteblir. Dådet på denna kontinent angår endast Europa och européerna framställs som ett folk med stor erfarenhet av terrorism och våld. I båda dåden förekommer en vi-och-dem-diskurs, men inriktad på olika företeelser. I dådet den 11 september gestaltas detta genom en motsättning mellan den demokratiska västvärlden och de islamistiska länderna. Detta medan dådet den 11 mars påvisar en motsättning mellan europeiska medborgare och de säkerhetstjänster som fått i uppgift att lösa problemet med terrorism, men som i sammanhanget framställs som opålitliga hemlighetsmakare.

Nyckelord: Terrorism, USA, Spanien, Al Qaeda, ETA, terroristdåd, 11 september 2001, 11 mars 2004

Innehållsförteckning

Sammanfattning

<u>1. Inledning</u>	<u>1</u>
1.1 Syfte.....	3
1.1.1 Frågeställningar.....	3
1.1.2 Avgränsning	3
1.2 Disposition.....	4
<u>2. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning</u>	<u>5</u>
2.1 Motsättningar mellan öst- och västvärlden.....	5
2.2 Terrorismen i media.....	7
<u>3. Material och metod</u>	<u>9</u>
3.1 Material.....	9
3.2 Metod.....	9
3.3 Reliabilitet och validitet.....	13
<u>4. Bakgrund</u>	<u>13</u>
4.1 Begreppet terrorism	13
4.2 ETA.....	16
4.3 Terroristdådet i Spanien den 11 mars 2004	18
4.4 Al Qaeda	18
4.5 Terroristdådet i USA den 11 september 2001	19
<u>5. Resultat</u>	<u>20</u>
5.1 Artiklar från Dagens Nyheter om dådet den 11 september 2001	20
5.1.1 Terroristdådet	20
5.1.2 Omvärlden.....	21
5.1.3 Landet.....	23

5.1.4 Terrorismen	23
5.1.5 Historisk anknytning	24
5.1.6 Sammanfattning USA	25
5.2 Artiklar från Dagens Nyheter om dådet den 11 mars 2004	25
5.2.1 Terroristdådet	25
5.2.2 Omvärlden	26
5.2.3 Landet	27
5.2.4 Terrorismen	27
5.2.5 Historisk anknytning	28
5.2.6 Sammanfattning Spanien	28
6. Analys och diskussion av resultaten	28
6.1 Terroristdåden i USA och Spanien	29
6.2 Omvärlden i USA och Spanien	32
6.3 USA och Spanien som länder	33
6.4 Terrorismen i USA	34
6.5 Terrorismen i Spanien	35
6.6 Historisk anknytning till USA och Spanien	36
6.7 Skribenternas budskap och utelämnade perspektiv	37
7. Avslutning	38

Litteraturlista

1. Inledning

Dagen efter dådet i USA den 11 september 2001 publicerades fem artiklar kring denna händelse i Dagens Nyheter. Detta kan jämföras med den enda artikel som Dagens Nyheter publicerade dagen efter tunnelbanesprängningen i Spanien den 11 mars 2004. Detta ger en föreställning om att terroristhandlingar, båda utförda av Al Qaeda, på olika kontinenter framställs och betraktas på olika vis.

Samuel Huntington menar, enligt Guelke, att det uppstått klyftor mellan olika civilisationer i världen och att dessa civilisationer på så vis kommit att stå i motsättning till varandra (Guelke, 2006:25). De klyftor som uppstått mellan öst- och västvärlden har även bidragit till att demokratier upplever sig ha hamnat i en utsatt situation, där dessa blir tvungna att skydda sig själva och sin frihet, rättighet och demokrati (Center of Excellence, 2007:15). I samband med detta blir terroristdåd till något som utgör en fara för den makt som demokratierna tillskrivit sig ensamrätten till (Kempf & Peleg, 2006:91).

Vidare har det uppstått en uppdelning inom västvärlden, där somliga länder som exempelvis USA anses vara ett mer västerligt land än exempelvis Spanien (Hodges & Nilep, 2007:235). Detta gör ämnet än mer intressant att utreda, då det redan i sammanhanget förekommer en hierarkisk ordning mellan länderna och dess betydelse i västvärlden.

Klyftorna mellan civilisationer har även lett fram till att västvärlden kommit att anses som en modern och fri värld i motsättning till resterande delar av världen som anses mer barbariska, ociviliserade och fundamentalistiska (Brown, 2006:177). Brown (2006) menar vidare att den hierarkiska ordning som råder i världen mellan olika kulturer har bidragit till att kristendomen erhållit en högre och bättre position än islam, samt att västvärlden fått makten över öst i denna positionering (Brown, 2006, 186). Klyftorna mellan kulturerna synliggjordes även i George W. Bushs tal i samband med den 11 september, då han talade om motståndarna som ”these dark others” och som kom att framstå som ett hot mot liberalismen (Brown, 2006:172). Då USA har en stor roll i världen ledde detta även till att hela västvärlden ansåg sig berörda av terroristdådet den 11 september. Detta ledde fram till ytterligare klyftor mellan västvärlden och de islamska länderna (Parsi, 2006:15). Kulturella skillnader har kommit att bli till något hotfullt som motsätter sig det liberala och som därmed inte kan tolereras (Brown, 2006:174).

Då båda terroristdåden i denna studie handlar om motsättningar mellan den västerliga världen och den islamistiska, blir detta en intressant teoretisk grund att stå på. Tidigare har, enligt mina egna efterforskningar, detta ämne inte kommit att beröra medias framställning av terrorism i samband med en jämförelse mellan Nordamerika och Europa och inte mellan dessa specifika terroristdåd. Detta gör studien relevant att undersöka, då inriktningen på ämnet är nytt. Studien får även en statsvetenskaplig relevans, då den kan knytas till Samuel Huntingtons klyftor mellan civilisationer, motsättningar mellan öst- och västvärlden samt motsättningar mellan olika identiteter som leder oss fram till en benämning av ”vi” och ”dem”. Denna studie skulle här kunna belysa på vilket vis framställningen av dessa faktorer, samt hur förmedlingen av denna förståelse produceras genom Dagens Nyheter i detta sammanhang.

Då dessa artiklar skrevs var man vid händelsen den 11 september 2001 tämligen inriktad på att dådet begåtts av Al Qaeda, medan man vid dådet den 11 mars 2004 var mer osäker på vem som låg bakom detta. Det spekulerades då i om det kunde vara ETA, som den spanska regeringen själv framhöll, eller om det kunde röra sig om islamistisk terrorism. Senare framkom det att Al Qaeda låg bakom även detta dåd. Även denna aspekt gör belysningen av framställningen intressant, då man vid dådet i Spanien inte var säker på om hotet kom från en annan civilisation eller om detta handlade om ett inbördes hot. Om och i så fall hur detta påverkar framställningen återstår att se.

I denna studie kommer en diskursanalys att utföras på artiklarna från Dagens Nyheter. Winther Jørgensen & Phillips (2000) menar att en diskursanalys kan synliggöra hur exempelvis splittringar mellan öst- och västvärlden uppkommer genom språkliga faktorer. Författarna menar att denna uppdelning av världen ofta leder till benämningar som ”vi” i västvärlden och ”de andra” som inte liknar ”oss” i resterande delar av världen. Edward Said menar även, enligt Winther Jørgensen & Phillips, att västvärlden har ett motsatt förhållande till Orienten och att västvärlden utsett sig själva som de som Orienten är beroende av. Västvärlden har i samband med detta tillskrivit sig själva uppgiften att hjälpa Orienten ur sina usla levnadsförhållanden. Winther Jørgensen & Phillips menar vidare att maktpositionering ofta uppkommer i samband med exempelvis etnicitet och att massmedierna i sin framställning av verkligheten utformar texten på ett vis som får den att framstå som ”sanningen” om

världen, snarare än som skribenternas egna tolkningar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:58, 63, 88, 166).

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att belysa hur terroristdåden den 11 september 2001 kontra den 11 mars 2004 framställdes i Dagens Nyheter. En jämförelse av dessa artiklar kommer att belysa hur Dagens Nyheter genom ordval och framställning av text gestaltar terrorism med samma gärningsmän (Al Qaeda) i Nordamerika och i Europa. Detta är intressant att jämföra, då en jämförelse mellan dessa dåd och mellan dessa kontinenter inte tidigare utförts enligt mina egna efterforskningar. Det finns därmed ingen direkt information kring detta specifika området att tillgå, vilket gör studien relevant både för vidare studier inom detta område samt som ett tillskott inom statsvetenskapen. Detta då studien kommer att belysa hur framställningen av civilisationers klyftor och olika identiteter produceras genom medial text och vilka diskurser och vi vilket vis skribenterna väljer att framställa ämnet inom.

1.1.1 Frågeställningar

1. Hur framställdes terroristdådet den 11 september 2001 i Dagens Nyheter?
2. Hur framställdes terroristdådet den 11 mars 2004 i Dagens Nyheter?
3. Hur ser skillnaderna och likheterna ut mellan dessa framställningar?

1.1.2 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa mig till de fem artiklar om dåden som publicerades dagen efter den 11 september 2001 och till de två artiklar som publicerades dagarna efter incidenten den 11 mars 2004. Detta för att jag önskade erhålla material från den tidpunkt då dåden fortfarande

var en nyhet för att kunna studera de första reaktionerna av dessa händelseförlopp. Alla artiklar är hämtade från Dagens Nyheter som valdes då detta är Sveriges största morgontidning. Avgränsningen till endast dessa artiklar från denna tidskrift motiveras med att materialet skulle vara hanterbart för att kunna göra en mer ingående diskursanalys. Valet att använda en svensk tidning, snarare än en spansk eller amerikansk motiveras med att jag önskade erhålla ett objektivare perspektiv från ett land som inte var direkt inblandat i någon av konflikterna.

1.2 Disposition

Efter det inledandet skedet av uppsatsen där ämne, syfte, frågeställningar och avgränsning presenteras berörs de teoretiska utgångspunkterna och tidigare forskning i denna uppsats. Här återges bakomliggande information till de rådande olikheter som förefaller mellan öst- och västvärlden och som leder fram till motsättningar dessa emellan. Detta är ett ämne som senare i uppsatsen kommer att påvisas i undersökningen av artiklarna. Detta gör ämnet relevant att ta upp redan i ett tidigt skede för att därmed ha i åtanke inför vidare läsning. Denna information åtföljs av en beskrivning av terrorismen i media som ger information om de möjliga faktorer som orsakat dådet den 11 september 2001 och som media inte väljer att belysa. Detta för att ge läsaren en lämplig utgångspunkt till ämnet som belyses i denna uppsats. Detta är en betydelsefullt aspekt för att uppvisa utelämnat material i de artiklar som senare kommer att presenteras. Avsnittet kring den tidigare forskningen avlöses med en redovisning av material och metod, tätt följt utav bakgrundsdelen till arbetet. I bakgrunden upplyses läsaren först och främst om innebörden av begreppet terrorism. Läsaren får därefter upplysning om terroristorganisationen ETA, i och med att Spanien utpekar dessa som skyldiga till attentatet den 11 mars 2004. Därmed blir det rimligt att upplysa om vad ETA är för att läsaren lättare ska kunna sätta sig in i sammanhanget. Efter detta följer information av vad som hände i dådet i Spanien den 11 mars 2004. Detta för att ge läsaren ett perspektiv till medias framställning av händelsen i jämförelse med en mer allmän beskrivning av det inträffade händelseförloppet. Efterföljande rubrik tar upp Al Qaeda som i båda fallen visade sig ligga bakom terroristdåden.

Här beskrivs Al Qaeda som organisation med dess bakgrund och målsättningar. Händelseförloppet för dådet i USA den 11 september 2001 beskrivs efter detta. I likhet med beskrivningen av terroristdådet i Spanien, ämnar detta ge läsaren ett perspektiv av medias framställning i relation till denna mer allmänna beskrivning av förloppet.

Efter detta beskrivs artiklarna för de båda händelserna från Dagens Nyheter, vilket följs av en diskussion av den information som framkommit och en avslutning som ger svaret på de frågor som denna uppsats behandlar.

2. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

2.1 Motsättningar mellan öst- och västvärlden

Enligt Guelke (2006) menade Samuel Huntington att det kalla kriget ledde fram till ideologiernas död och att den nya fasen som världen trädde in i istället kom att handla om klyftor som uppkommit mellan civilisationer. Vidare menade Huntington att om det skulle komma ett till världskrig så var det detta vara vad kriget skulle handla om. Enligt Huntington skulle det finnas åtta olika civilisationer i världen, där den västerländska och den islamska var separerade från varandra. Utöver dessa två nämnde Huntington även konfucianistisk, japansk, hinduistisk, slavisk-ortodox, afrikansk och latin amerikansk civilisation. De konflikter som uppstod i världen skulle därmed uppkomma för att dessa kulturer inte var förenade med varandra utan separerade (Guelke, 2006:25).

Brown (2006) menar att klyftor och konflikter mellan olika kulturer leder till skapandet av tolerans. I samband med detta anses vissa kulturer vara mer toleranta än andra och på så vis kommer tolerans att bli till något som endast uppstår i somliga kulturer och stå som ett motförhållande till de kulturer som är intoleranta (Brown, 2006:150).

Mahmood Mamdani menar att kulturen är det som avgör bedömningen av vilka länder som anses leva fredligt och vilka som inte gör det och därmed utgör terrorn i världen. Detta har medfört ståndpunkter som att ”vi” i västvärlden har en kultur, medan ”de andra” anses vara sin kultur och styras utav den. Liberalismen har även kommit att stå i motsättning till

barbariskhet. Det som inte faller in i liberalismen är därmed barbariskt och ociviliserat. Det som är barbariskt är något farligt (Brown, 2006:150-151, 174). Ras och etnicitet har kommit att bli företeelser som hamnat inom ramen för tolerans och Brown menar att de barbariska människorna anses agera i enlighet med sina egna instinkter, sina levnadsvanor och följa sina ledare och sitt eget folk utan ifrågasättning (Brown, 2006:47, 127-128).

Brown menar även att det råder en hierarkisk ordning i världen mellan exempelvis kristna som kommit att bli de som hamnat högre än muslimer i denna hierarki och blir de som utövar en tolerans gentemot dessa, samt väst som kommit att dominera och tolerera de österliga delarna av världen. Västvärlden anses vara en modern del av världen, där västvärldens samhällen framställs vara präglade av frihet, tolerans och liberalism. Detta i kontrast till övriga delar av världen som anses vara ociviliserad, barbarisk och fylld av fundamentalism. Genom historien har den kolonisation som Europeiska länder genomfört i världen rättfärdigats genom att hävda att detta var ett sätt att överföra Europeiska länders modernitet och skapa rättvisa, överföra religion och rätt uppförande till de mer ociviliserade delarna av världen (Brown, 2006:179-180, 186).

På grund av den stora roll som USA har i världen, såg sig hela västvärlden som inblandade i terrorismen efter den 11 september 2001. Detta ledde i sin tur till ytterligare klyftor mellan civilisationerna, mellan den västerliga världen och den islamska världen (Parsi, 2006:15).

Brown tar upp George W. Bushs tal i inledningsskedet av kriget i Afghanistan 2002. I detta framstår motståndarna som ”these dark others” och associeras med barbariskhet, vars motsats är liberalismen (Brown, 2006:172). I samband med attentatet den 11 september uttalade sig även George W. Bush om att amerikanska medborgare var bundna till varandra på grund av den frihet som de alla strävade efter. Detta skulle rättfärdiga störtandet av auktoritära och förtryckande regimer i Afghanistan och Irak och försvara spridandet av demokrati i länder bortom USA där demokratin ännu inte stod att finna. Samtidigt ifrågasatte Hamilton den demokrati som Bush framhöll, då den demokrati som vi talar om idag är ett modern fenomen som uppkom i slutet av 1700-talet. Dessförinnan hade människor levt sida vid sida utan att organisera sina samhällen utefter en demokratisk ordning. År 1900 kunde demokrati återfinnas endast i Västeuropeiska länder, samt i Japan och Indien. I USA fanns tvivel kring demokrati så sent som år 1975 (Mandelbaum, 2008:1-2, 5). I talet framhöll George W. Bush

även amerikaner genom att benämna dessa som ”vi” gentemot ”dem” i den islamistiska världen. Han talade även om amerikanska araber som älskade Amerikas flagga, samt arabiska ledare som, i likhet med Bush, kände sorg och aggression gentemot det inträffade dådet. Efter terroristdådet den 11 september ombads även amerikanska medborgare att hålla utkik efter människor med annorlunda uppförande (Brown, 2006:99, 102)

På de flesta håll i världen där demokratin hade uppstått under 1900-talet, hade demokratin plockats upp av självmant av dessa länder. Ingen hade givit länderna demokratin (Mandelbaum, 2008:48). Klyftorna mellan öst och väst har även bidragit till att demokratiska länder idag upplever att de måste skydda inte bara sina gränser och medborgare, utan även sin egen frihet, demokratiska processer och rättigheter (Center of Excellence, 2007:15). Då terrorism drabbar demokratier ses detta som ett hot gentemot det monopol som dessa stater anses sig ha då det handlar om makt (Kempf & Peleg, 2006:91).

2.2 Terrorismen i media

Under 1980-talet upptäckte terroristgrupper hur publicitet och uppmärksamhet i media kunde ge styrka åt terroristdåd. Media har även en viktig roll då eventuella motaktioner mot terrorismen ska utföras. Relationen mellan de stater som ska utföra motaktioner och media måste hållas på god nivå. Detta för att inte riskera att media beskriver terroristerna på ett vis som på något sätt skulle kunna uppfattas som positivt (Center of Excellence, 2007:15, 77).

I en analys som utfördes kring terrorismen den 11 september 2001 pekade resultaten på att media gav uttryck för terrorismen som att ”de alla är av samma sort” och att ”de skiljer sig från oss”. I sammanhanget gestaltade media Saddam Hussein och Osama bin Laden som relaterade till varandra. Båda dessa gestaltades som kriminella och beskrivs med ord som ”mördare” och som motståndare till frihet och demokrati. Anledningen till detta är, enligt media, för att dessa individer är ”onda” och ”hatar vår frihet”, samt beskrivs som ”barbariska” och ”nädlösa” (Hodges & Nilep, 2007:56).

Efter den 11 september 2001 ville USA komma åt den fiende som stått bakom dådet och klargjorde att de länder som inte samarbetade med USA skulle riskera att bli ett mål för

landets motattack. Detta var dock inget som krävdes för att få världens uppmärksamhet för händelsen (Kempf & Peleg, 2006:18). Under efterföljden av den 11 september visade det arabiska nätverket, bland annat Al-Jazeera, att de inte stod på Osama bin Ladens sida (Hodges & Nilep, 2007:153).

I västerländsk media har den islamska världen, under senare delen av 1900-talet, beskrivits som en farlig och våldsam plats och som en plats där den islamska religionen har invånarna i sitt våld. I medias framställning av islamsk terrorism har man i västvärlden fokuserat mycket på att detta handlar om en "orientalisk" form av våld. De händelser som inträffat, exempelvis vid terrorattentatet den 11 september 2001, är dock bara en liten företeelse i jämförelse med den tragedi och det våld som skett i de islamska länderna i och omkring Mellanöstern (Hafez, 2000:70, 74).

Västerländsk media gav i sambandet uttryck för positiv information om "oss" och negativ information om "dem" och undertryckte företeelser som skulle kunna framstå som en motsättning till denna ordning. Metaforer som användes i media under denna tid utgör även en stor betydelse. Dessa fungerar som ett retoriskt hjälpmedel för att hjälpa läsarna till förståelse och upplysning om kulturernas beteenden i dessa sammanhang. I dådet den 11 september 2001 gjordes fienderna till hänsynslösa och irrationella mördare, medan man passiviserade människorna från de demokratiska länderna i väst och framställer dessa som offer. Förövarna förolämpar här de västerliga värderingarna kring demokrati och frihet). Araber blev här till en offentlig fiende och framställdes som hjärtlösa och fanatiskt, religiösa och ociviliserade människor som var ute efter att terrorisera den civiliserade västerliga världen och de kristna och judar som befann sig där (Hodges & Nilep, 2007:115, 173, 241, 245). Media inriktade sig även på att förmedla en oförmåga att förstå det inträffade och framhåller att detta dåd handlar om ett grundlöst hat (Kempf & Peleg, 2006:18). Även om det arabiska nätverket hade signalerat att de stod på USA:s sida, så motsade de sig samtidigt denna framställning av araber och islam i västerländsk media, då de ansåg att detta var en orättvis bild av deras värld som skildrades (Hodges & Nilep, 2007:153).

Terrorattentatet i Madrid 2004 kom att fungera som en nytändning och som ved till elden för att åter väcka de känslor av fruktan som hunnit lägga sig en smula efter den 11 september 2001. Det finns även en tydlig skillnad, menar Hodges & Nilep, mellan vilka länder som mest

anses tillhör västvärlden och vilka länder som inte anses lika västerliga. Mest västerliga framställs Storbritannien och USA, medan exempelvis Grekland, Spanien och Italien anses vara mindre västerliga länder (Hodges & Nilep, 2007:215, 235).

3. Material och metod

3.1 Material

Den litteratur som använts har varit relaterad till begreppet terrorism, till dåden den 11 september 2001 och till den 11 mars 2004, till ETA som misstänktes ligga bakom dådet 2004 och Al Qaeda som var de verkliga förövarna i båda sammanhangen. Utöver detta har tidningsartiklar från Dagens Nyheter använts, varav fem artiklar relaterade till den 11 september 2001 och två artiklar till dådet den 11 mars 2004. Urvalet valdes genom en sökning av terroristdåden i Dagens Nyheter i en databas för tidskrifter, där jag valt ut dessa utefter datum. De fem använda artiklarna från Dagens Nyheter och dådet den 11 september 2001 är alla publicerade den 12 september 2001. Den kortaste av dessa artiklar innehåller 147 ord (Nandore) och den längsta innehåller 835 ord (Borgström). De övriga tre artiklarna innehåller 334 ord (Lundegård), 510 ord (Ekdal) och 581 ord (Albons). Artiklarna kring dådet den 11 mars 2004 utgjordes av totalt 2 artiklar som utgör samtliga artiklar som Dagens Nyheter publicerade angående denna händelse. Den ena artikeln publicerades den 12 mars och innehåller 669 ord (Dagens Nyheter) och den andra artikeln publicerades den 13 mars och innehåller 369 ord (Hedvall).

I detta sammanhang har jag valt att notera kvantiteten av ord i dessa artiklar för att detta i sig talar för den uppmärksamhet som terroristdåden fick i förhållande till varandra.

3.2 Metod

Efter insamlandet av bakgrundsmaterial från utvald litteratur har en diskursanalys av artiklarna från Dagens Nyheter genomförts. Den diskursanalys som används i denna studie

bygger på Gills (1996) metod som Bryman (2002) återger i sin metodbok som samhällsvetenskaplig forskning. I denna har ordval studerats, samt hur de båda dåden gestaltas genom diskurser. Även de utelämnade perspektivet i skribenternas artiklar har beaktats. Metoden har mestadels varit kvalitativ, men med kvantitativa inslag i och med uppmärksammandet av kvantiteten av ord i artiklarna.

Genom en diskursanalys kan människors uppfattar och produktion av verkligheten urskiljas genom språket i olika diskurser. Gill menar, enligt Bryman, att det alltid finns en baktanke med de texter som produceras i exempelvis media. Genom en diskursanalys blir möjligheten att ta reda på hur skribenten bär sig åt för att förmedla sitt budskap genom texten genomförbar. Här går metoden ut på att hitta den dolda avsikten bakom den framställda texten. Detta genom att titta på hur olika företeelser presenteras. I en diskursanalys är det även viktigt att beakta de faktorer som inte nämns i den framställda texten. Texten presenterar ett perspektiv, vilket innebär ett uteslutande av andra tänkbara. Det som en skribent väljer att beröra innebär därmed alltid en uteslutning och beröring av andra faktorer (Bryman, 2002:347-348).

En diskurs kan sägas handla om hur människan, genom sitt språk, skapar en förståelse för hur världen ter sig. Genom språket delar människan in världen och tillskriver den innebörd. Diskurser finns inte endast i språket utan i hela den sociala verkligheten, då människor även agerar utefter de diskurser som människor upplever att världen utgörs av. Diskurser skapar även maktpositioner och inordnar den sociala världen på ett bestämt vis, vilket även leder till en uteslutning av andra tänkbara positioneringar av det sociala. Syftet med att utföra en diskursanalys är att uppmärksamma de icke sanningsenliga utsagor om vår omgivning som produceras genom språket och vårt agerande. Diskurserna innehåller även bestämda regler för agerande och hur en människa tillåts eller inte tillåts yttra sig genom talet. Olika identiteter skapas och omskapas inom diskurser, och identiteter blir till något som människor tilldelas, godtar eller tillskriver sig själva genom förhandling med andra. Diskurser fyller verkligheten med innehåll (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:7, 16, 40, 45, 47- 48, 51, 58).

Börjesson & Palmblad (2007) tar upp att det väsentliga i en diskursanalys inte är att ta reda på vad som verkligen skedde, utan vilket perspektiv som skribenten valt att gestalta. Finns det saker som inte resprenteras i den framställda texten, och vilka berättelser framställs på vilka

platser? Frågan om vems kontext det är som framställs blir även en central del av diskursanalysen (Börjesson & Palmblad, 2007:10-12, 15).

Winther Jørgensen & Phillips (2000) tar även upp öst- och västvärlden. Genom diskurser blir västvärlden till en civiliserad del som hör ihop med begrepp som liberalism, demokrati, kristendom och vita människor. Genom denna indelning av vad väst står för kommer detta att stå som en motsättning till resterande delar av världen som på detta vis framställs som mer barbarisk med invånare som är ”färgade”. Detta leder vidare till att väst blir en benämning för något som ”vi” tillhör, i kontrast med ”de andra” som tillhör en värld som ligger utanför den västerliga. Världen utanför väst kommer här att stå för det som är annorlunda och som den västerliga världen inte vill ha in i sin del av världen. Enligt Winther Jørgensen & Phillips menar Edward Said att den västerländska världen har en motstående position till Orienten. Här blir väst till en trygg plats och Orienten till en plats som är beroende av västvärlden och som behöver undsättning av väst för att frångomma sin misär. De maktpositioner som uppkommer genom diskurser innebär även en uppkomst av regler för vem som får tillträde på vilket område i samhället och vem som blir utesluten på grund av faktorer som exempelvis kön, etnicitet eller klass. De diskurser som massmedia framställer genom sina interpretationer framhålls ofta som sanningar om verkligheten, ett exempel på detta är att media istället för att hänvisa till att det är skribenterna själva som anser att någonting skulle kunna utgöra en fara, snarare väljer att benämna detta som fakta om en riskfull företeelse (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:58, 63, 88, 166)

Analyschema

Dimensioner	USA	Spanien
Terroristdådet		
Omvärlden		
Landet		
Terrorismen		
Historisk anknytning		
Skribenternas budskap		
Utelämnade perspektiv		

Kodning och analys av materialet har skett genom en uppdelning i dimensioner i enlighet med analys-schemat ovan. Detta för att enklare kunna ge en beskrivning av hur dessa händelser framställs och därefter kunna finna likheter och skillnader mellan dessa dimensioner, vilket har lett fram till en jämförelse av händelserna. De första fem dimensionerna återfinns i resultatdelen, medan de två sista dimensionerna återfinns i analys och diskussion. Detta då de första fem dimensionerna återfinns i den omedelbara texten, medan de två sista dimensionerna kräver en analysering av materialet innan de kan uppvisas.

I analys-schemat ovan är de första fem dimensionerna framtagna genom iakttagelse av de huvudaspekter som uppkommer i artiklarna kring dåden. Dessa fem dimensioner kan även kopplingas till den information som framställdes i bakgrunden. Dimensionerna ”terroristdådet” och ”terrorismen” blir relevanta aspekter att studera, då Lutz & Lutz (2005) menar att det finns en svårighet i att finna en specifik definition av terrorism som begrepp. Kempf & Peleg (2006) menar vidare att definitionen varierar beroende på vilket perspektiv terrorismen betraktas ur, men att den ofta kommer att beskrivas som ren ondska. Detta gör det intressant att studera hur skribenterna valt att definiera begreppet i sina framställningar kring de båda dåden. Dimensionen ”omvärlden” blir en betydelsefullt aspekt att studera, då Gilbert (1994) hävdar att terrorism i vissa avseenden kan rättfärdigas om omgivningen anser att terroristerna handlat i folkets namn gentemot ett förtryck. Dimensionen ”landet” blir lämplig att studera, då Kempf & Peleg menar att terrorism ofta kommer att framställas ur de utsatta perspektiv, vilket gör det intressant att se hur det utsatta länderna framställs i sammanhanget. Den sista av dessa fem dimensioner är ”historisk anknytning” som blir relevant då Hoffman (2006) i likhet med Clymer (2003) tar upp det historiska perspektivet bakom terrorismen. Det blir därmed intresseväckande att se vilka historiska aspekter som skribenterna valt att härleda dessa dåd till. De sista två dimensionerna i analys-schemat, ”skribenternas budskap” och ”utelämnade perspektiv”, härrör till Gills diskursanalys som återges enligt Bryman ovan. I analysen av materialet har jag vidare belyst de strategier och diskurser som framkommer i samband med dimensionerna ovan. Utefter detta har materialet tolkats och slutsatser framställts.

3.3 Reliabilitet och validitet

Reliabiliteten i denna studie bedöms som god, då metoden för undersökningen redovisats samt det empiriska materialet. De dåd som undersökts uppvisar en framställning på olikartade vis och dessutom får stöd av litteraturen i de motsättningar mellan olika västerländska länder och världsdelar som återfinns i undersökningen. Resultaten i denna undersökning anses inte vara slumpmässiga. Validiteten anses även den vara hög, då det som besvarar frågorna för denna undersökning återspeglar det som skribenterna i Dagens Nyheter uttrycker angående terroristdåden och det som framkommer genom undersökningen kan på olika vis stödjas av det som tidigare forskning om terrorism och öst- och västvärlden uppvisar. I denna studie görs inga anspråk på en generalisering av resultaten. Detta då denna undersökning anses utgöra en för liten skala för att det ska finnas en möjlighet att kunna utfärda en generalisering utöver detta specifika sammanhang.

4. Bakgrund

4.1 Begreppet terrorism

Terrorism är på många vis ett svårdefinierat begrepp och det råder delade meningar om vad begreppet i grund och botten står för. I en tidig studie av begreppet terrorism återfinns mer än hundra olika definitioner (Lutz & Lutz, 2005:6). Kempf & Peleg (2006) menar att det inte finns någon fullständig definition av vad terrorism är, istället avgörs detta av det perspektiv ur vilket terrorismen betraktas (Kempf & Peleg, 2006:10). Bellamy (2008) avgränsar sig dock till att återge några få grunddefinitionerna, vilka visat sig återfinnas i de flesta av mängden definitioner. Bellamy menar här att terrorism är våldshandlingar som har till syfte att skapa politisk förändring. Detta våld riktar sig mot civila människor som medvetet skadas för att terrorismen ska kunna uppnå sina mål. Den rädsla som frambringas i samband med terroristdåd är avgörande för att målet med terrorismens ska uppnås (Bellamy, 2008:31). Kempf & Peleg menar även att terrorism kan ses som en form av underutveckling då man,

istället för att förhandla, väljer att lösa konflikter genom att bruka våld (Kempf & Peleg, 2006:11).

Gilbert (1994) ifrågasätter om terrorism i grunden handlar om aktörer som ger sig på oskyldiga civila utan någon som helst anledning. Gilbert menar att det som gör terrorism till terrorism är avsaknaden av rättvisa och rättigheten att föra krig. Å andra sidan menar han att om en stat förtrycker människor och en individ väljer att stå emot detta förtryck och bli en representant för detta förtryckta folk, skulle denna enskilda person istället för terrorist bli betraktad som en frihetskämpe (Gilbert, 1994:21). Hoffman (2006) menar dock att folk som gör uppror på ett militant vis ofta blir klassade som terrorister (Hoffman, 2006:2). Det som avgör om terroristen blir klassad som tyrann eller frihetskämpe, menar Gilbert, är baktankarna med att attackera civila individer och huruvida dessa baktankar anses kunna rättfärdigas eller ej. Om terrorismen utgår från ett förtryck hos ett folk kan detta i viss mån rättfärdigas, hävdar Gilbert, då terroristerna handlar i folkets namn (Gilbert, 1994:22-23).

Hoffman menar att begreppet ”terrorism” först uppkom i samband med den franska revolutionen. Dåtidens terrorism avsåg människor utanför staten och under nationen som gjorde revolution (Hoffman, 2006:3, 14, 16, 18).

Under slaveriet i USA mobiliserade sig svarta män i de norra delarna för att hjälpa sina egna i syd där dessa var utsatta och torterade. Detta genom att använda sig av medel som dynamit och bomber. Terrorism fanns dock även långt tidigare i USA, som exempel på detta kan ”hömarknadsbomben” nämnas som exploderade 1885. Historiskt sett har mycket av terroristdåden som utförts i USA handlat om ras, samhällsklass och ekonomi (Clymer, 2003:23-25, 48, 115, 118).

På 1930-talet hade begreppet ”terrorism” förändrats och kom att handla om ett massmotstånd från folket mot förtryck av medborgare i totalitära stater. Här kom terrorism upp i samband med statligt maktmissbruk såsom nazismen i Tyskland, fascismen i Italien och stalinismen i Ryssland. Under 1960- och 1970-talen blev terrorism åter ett begrepp som handlade om revolution, denna gång i samband med nationella och etniska grupper som stod utanför den koloniala och postkoloniala makten. Terrorism kom dessutom att handla om ideologiskt radikala organiserade grupper. Efter det kalla kriget kom begreppet terrorism att

bli ett subnationellt fenomen som hade att göra med hot mot nationalstaten (Hoffman, 2006:3, 14, 16, 18).

Idag finns det människor som påstår att terrorism i USA är ett nytt fenomen. Dock har det under årtionden funnits författare som skrivit om hur terrorismen har kopplingar till kapitalism. Redan innan incidenten den 11 september var USA utsatt för terrorism, exempelvis genom de terrorbombningar som ägt rum i World Trade Center 1993 och i Oklahoma City 1996. Denna utsatthet mot federala byggnader och domstolar i USA under 1990-talet gav landet och dess ledare möjlighet att tänka igenom vad som höll på att ske inom landet, innan incidenten den 11 september 2001 inträffade. De bombningar som ägt rum under 1990-talet hade även lett fram till att många filmer gjordes kring detta tema och ledde till underhållning för folket. Den 11 september gav USA ett annat perspektiv på det hela (Clymer, 2003:23-25, 48, 115, 118).

Man har länge sökt efter svaret på frågan om varför terrorism uppkommer. Anledningarna bakom uppkomsten av terrorism tenderar att variera till den grad att somliga valt att se detta som en omöjlig fråga att bevara. En faktor som visat sig återkommande i samband med terrorism är dock att det inte funnits en stark samhällsstruktur bland de grupper som utfört terrorismen. I totalitära regimer, menar Lutz & Lutz, har den inhemska terrorismen lyst med sin frånvaro, exempelvis i Irak under Saddam Husseins styre. Istället har det visat sig att det är i samband med svagare demokratier och samhällssystem som möjligheten för terrorism öppnas. Enligt den amerikanske historikern Walter Laqueur ger nationalism och demokrati fördelar för uppkomsten av terrorism, då nationalism mobiliserar människorna och demokrati gör att invånarna förväntar sig att få se framsteg och resultat hos det politiska systemet. Hos regimer som befinner sig i omvandlingsprocessen från auktoritära till demokratiska blir omständigheterna även mer gynnsamma för terrorism att uppstå. Detta då kontrollen under denna tidsperiod är försvagad och samhället är mer sårbart än tidigare. Nya samhällen drabbas ofta av svårigheter att möta människorna i samhället, att vinna över folket på sin sida och bygga upp legitimitet (Lutz & Lutz, 2005: 13, 15-16).

Terrorhandlingar är oftast rationella, dock kan de utsatta sällan förstå eller se faktorerna bakom dåden och tillskriver därmed gärningsmännen benämningar som psykopater och galningar. De som ägnar sig åt terrorism och som utför dåden verkställer inte detta för att det

är meningslöst våld. Det finns en tanke bakom våldet och en orsak till det (Sloan, 2006:20-21). I moderna former av terrorism förekommer ett nytt fenomen. Här behöver det inte endast handla om en stat som förtrycker människor genom våld, utan istället kan terrorismen handla om ekonomiska och kulturella förtryck (Gilbert, 1994:24). Hoffman menar även att begreppet terrorism i modern tid blivit svårare att definiera och att begreppet var lättare att definiera i det förgångna (Hoffman, 2006:38).

Terrorism har kommit att bli gestaltat ur offrens synvinkel, snarare än ur förövarnas. Många gånger blir situationen amerikaniserad och gestaltad ur ett västerländskt perspektiv. Exempelvis var det ingen som, vid terroristdådet den 11 september 2001, synliggjorde eller ägnade någon eftertanke till de människor som levde i en annan del av världen, och som på grund av västerlänternas välfärd och uteslutning tvingades leva i svält och fattigdom. Människor som uppfattade västerlandets frihet och levnadsvanor som något som förstörde deras kultur (Kempf & Peleg, 2006:9, 18). Terrorism har istället blivit beskriven som ondska och det har blivit aktuellt att en gång för alla göra sig av med den orättfärdighet som figurerar i världen (Hoffman, 2006:19). Gilbert menar dock att terrorism är något skrämmande oavsett vilket motivet bakom dessa handlingar är och oavsett om terroristerna själva är ute efter att sprida skräck eller inte, så blir detta ändå resultatet. Detta leder oss fram till en anledning att inte starta ett krig mot terroristerna i sig utan mot terrorismen som helhet (Gilbert, 1994:37).

4.2 ETA

ETA är en förkortning av The Euskadi Ta Askatasuna (Rubin & Colp Rubin, 2008:79), vilket betyder ”frihet för det baskiska hemlandet” (Hoffman, 2006:16). Baskerna är ett gammalt folk i Europa, men fenomenet med att dessa organiserar sig är något som är nytt och som uppkommit i modern tid. Detta tros ha uppkommit på grund av att Spanien bestämde sig för att baskerna skulle assimileras, trots att dessa aldrig skapat några problem för samhället. De flesta av baskerna blev sympatisörer till det nationalistiska partiet, medan de som var militanta istället valde att använda sig av våld. ETA kom på detta vis att strida mot den

spanska regeringen genom att angripa Spaniens säkerhetssystem samt offentliga personer (Rubin & Colp Rubin, 2008:79).

ETA var från början en sammanslutning av två olika grupper – det baskiska nationalpartiet (grundat 1952) och en nationalistisk grupp från universitetet Deusto i Bilbao (grundat 1953) (Van Engeland, 2008:68). ETA grundades 1958 med målet att skapa en egen socialistisk stat för baskerna. Denna stat skulle överbrygga båda spansk och fransk mark. ETA följer en nationalistisk ideologi, vilket innebär att ETA ser sig själva som förtryckta av både Frankrike och Spanien. Den baskiska identiteten är uppbyggd kring dessas egna språk som talas kring västra Pyrenéerna. Många av baskerna ser sig idag som både spanska och baskiska, snarare än endast baskiska. Uppkomsten av ETA synliggör även terrorismens framsteg i övergången från diktatur till demokrati. ETA utnyttjade den frihet som demokratin medförde för att kunna bekämpa demokratin som uppstått i landet. Under Francos sista levnadsår utförde ETA ett mord, de resterande dåden har skett efter Francos död. Omvandlingen till demokrati blev en möjlighet för ETA att försöka införa socialism och göra baskerna självständiga (Kempf & Peleg, 2006:40, 42).

ETA:s första bomb detonerade år 1960 och 1967 bestämde sig ETA för att lägga sina attentat inom fyra olika fält, nämligen politik, militär, kultur och arbete. Bombning kom även att bli den traditionella tekniken för attack även för framtida dåd (Van Engeland, 2008:69). Sedan år 1968 har organisationen dödat över 800 människor (Kempf & Peleg, 2006:40, 42). Många av baskerna har dock blivit arresterade och torterade i fängelserna och de som inte har tillfångatagits har oftast flytt landet (Van Engeland, 2008:69).

I Spanien har det, under de senaste 40 åren, förekommit olika former av terrorism. Spanien har konfronterats av ETA som burit ansvar för 90 procent av den utförda terrorismen i landet under denna tid. Utöver detta har Spanien även varit utsatta för GRAPO som är en Marxistisk-Leninistisk terroristgrupp som önskar åstadkomma en revolution. Utöver detta har det även förekommit kampanjer mot spanska ledare (Kempf & Peleg, 2006:42). Efter den 11 september 2001 och attacken som Al Qaeda genomförde kom terrorismen dock till ett läge där många terroristorganisationer kom till insikt om att terrorismen inte längre fungerade på det vis som dessa organisationer tänkt sig. Terrorismen hade blivit till något som stod utanför politiken och som inte längre kunde användas för att genomdriva politiska krav. Istället hade,

enligt Van Engeland (2008), terrorismen blivit till ett sätt att förstöra civilisationer som inte efterlevde terroristernas krav (Van Engeland, 2008:71).

4.3 Terroristdådet i Spanien den 11 mars 2004

Terroristdådet i Madrid 2004 hade målet att påverka det politiska valet för att Spanien skulle kalla tillbaka sina militärstyrkor från Irak. Ett mål som uppnåddes genom attentatet. Somliga terroristgrupper har i efterhand betraktat terroristdådet i Madrid som en väg till regimbyte och ser detta som en metod som kan bli lyckad att använda sig av även i andra sammanhang (Rubin & Colp Rubin, 2008:328). Den 11 mars 2004 dödades nästan 200 människor i terroristdådet och över 1400 människor skadades. Detta gjorde terroristdådet till det dåd som dödat flest människor i ett Västeuropeiskt land. Tre dagar efter detta dåd förlorade det konservativa partiet som styrde landet valet i Spanien och socialister tog över och drev tillbaka de spanska militärstyrkor som befann sig i Irak (Webel, 2004:5).

4.4 Al Qaeda

Al Qaeda uppkom i samband med att Sovjetunionen ville inta Afghanistan. Muslimska grupper från den islamska världen. Allt från länder som Algeriet och Egypten till länder från Asien samlades och stred tillsammans. Detta resulterade i att Sovjetunionen drog sig tillbaka och gav vika. Efter detta fanns det fortfarande anledning till att fortsätta att strida exempelvis mot amerikanska styrkor i Saudiarabien (Jenkins, 2002:3). Al Qaedas ideologi bygger på islam och jihad (vilket har tolkats som "det heliga kriget" enligt Al Qaeda och många andra terroristorganisationer). Enligt koranen är det förbjudet att döda civila, men de som står emot Allah ska bekämpas. Det sistnämnda har ofta blivit citerat av Osama bin Laden. För Osama bin Laden är islam inte en väg för att uppnå ett politiskt mål, utan islam är själva målet (Gunaratna, 2002:84-85, 87). Radikal islamism är något som funnits länge. Avsikterna hos extremister är att kunna genomdriva våldshandlingar genom denna ideologi för att kunna förändra politiska och sociala förhållanden inom den muslimska världen. Utöver detta har

våldet även riktats mot utomstående fiender, såsom USA och dess närmaste allierade länder (Akbarzadeh & Mansouri, 2007:13). Radikal islamism har kommit att betraktas som ett hot mot västvärlden, trots att mestadelen av denna form av terrorism riktats mot de egna muslimska länderna (Boulden, 2004:228). Västvärlden har idag även tillskrivit Osama bin Laden som upphovsman för den internationella terrorism, och att bin Laden är den som sponsrar och organiserar den (Gunaratna, 2002:16).

Det som de flesta människor förbisåg i samband med den 11 september 2001 var att denna incident inte var ett utrop för jihad eller en början på ett nytt krig. Detta krig hade nämligen redan utropats 1998 i samband med de bombningar av Irak som USA var inblandade i (Roshandel, 2006:3). För Al Qaedas del handlade den 11 september om att förstöra viktiga symboler för USA:s försvarsmakt och ekonomi (Jenkins, 2002:7).

4.5 Terroristdådet i USA den 11 september 2001

Terroristdådet den 11 september 2001 förändrade synen på terrorism. Detta för att dådet synliggjorde möjligheten att genomföra förödande storskaliga operationer i moderna samhällen. Här hade terrorismen lyckats nå det mål de eftersökte med genomförandet och det blev angeläget att genomföra en motattack mot terrorismen. Denna motattack inkluderade inte endast USA utan även andra länder involverades (Rubin & Colp Rubin, 2008:307).

Under attacken den 11 september 2001 dödades nästan 3000 civila människor (Rubin & Colp Rubin, 2008:307). Attacken utfördes genom att 18 eller 19 flygplanskapare (olika källor hävdar olika) kapade fyra passagerarflygplan efter att dessa lyft från Boston, New Jersey, Newark and Washington D.C. Två av dessa flygplan kolliderade in i World Trade Centers tvillingtorn i New York, ett störtade in i militärhögkvarteret Pentagon och det sista övertogs av passagerarna som attackerade flygplanskaparna vilket ledde till att det störtade ner på ett fält i Pennsylvania (Rubin & Colp Rubin, 2008:309; Hoffman, 2006:18). Under 1900-talet har endast 14 andra terroristdåd dödat över hundra människor och innan den 11 september 2001 har det aldrig dödat fler än 500 människor i ett enda terrorattentat (Hoffman, 2006:18-19).

Incidenten blev en utmaning för internationell lag, då USA tolkade terrorattacken som en krigshandling. På detta vis kunde även lagar rörande krig användas i sammanhanget. Speciellt

för den 11 september var även att USA tacksamt mottog hjälp från hela världen och att folk från alla världens hörn blev ”amerikaner” (Boulden, 2004:55, 102). Det tal som George W. Bush höll blir därmed inte nödvändigtvis propaganda. Hans ord kan ses som ärliga och ett uttryck för var miljoner människor kände i samma stund som talen hölls (Kempf & Peleg, 2006:18). George W. Bush hävdade bland annat att rättvisa skulle skipas oavsett om fienderna skulle komma till USA eller om USA skulle komma till dem (Hodges & Nilep, 2007:64).

Kring den 11 september 2001 återfinns även en uttryckt kontrast i begreppet krig, då krig blir till något fredligt då ”vi” utfärdar det, medan kriget endast är ondskefullt krig i samband med att ”de” utfärdar det. I George W. Bushs tal tryckte han även på att rättfärdiga USA:s krigshandlingar, genom att bland annat hävda att USA handlade i enlighet med rättvisa, moral och korrekthet. Kriget handlade här om att försvara sig för att trygga medborgarnas säkerhet och för att kunna skydda oskyldiga människor (Hodges & Nilep, 2007:68-69).

5. Resultat

5.1 Artiklar från Dagens Nyheter om dådet den 11 september 2001

5.1.1 Terroristdådet

I framställandet av terroristdådet som ägde rum i USA den 11 september 2001 används beskrivande ord. Framställandet före incidenten beskrivs som att ”det var en ovanligt vacker septembermorgon. En darrning gick över vattenytan på Hudsonfloden” (Borgström, 2001:1). Det efterföljande förloppet efter dådets inträffande ger beskrivningar av ”gråt”, ”skakiga bilder” och ”skrikande människor” (Borgström, 2001:1-2). Detaljer förekommer i beskrivningarna av människorna som befunnit sig på platsen då dådet ägde rum, exempelvis då ”en man i nystruken skjorta och portfölj kom springande” och i beskrivningen av ”en man i röda joggingsshorts och vit t-shirt” (Borgström, 2001:1-2).

Media fokuserar även i stor utsträckning på att återge tidsförlopp – ”Den 11 september år 2001, klockan 8:45 på morgonen...” (Ekdal, 2001:1) och ”med 18 minuters mellanrum

störtade två kapade passagerarplan in i de bägge tvillingtornen på södra Manhattan” (Ekdal, 2001:1). Det finns även ett tidsschema från Nyhetsbyrån Reuter som exakt beskriver på minuten var som inträffade mellan 14:55 fram till 00:04 svensk tid (Borgström, 2001:2-4).

Beskrivningar av händelseförloppet för dådet återfinns i tre av artiklarna (Ekdal, Borgström och Lundegård). Det beskrivs hur tre flygplan kapats och hur två störtar in i World Trade Center och hur ett tredje störtar in i Pentagon. Ekdal (2001) tar även upp en bilbomb som sprängs vid utrikesdepartementet (Ekdal, 2001:1). Borgström (2001) beskriver hur byggnader rasar samman, hur människorna på platsen beter sig och reagerar på situationen. Det är även Borgström som återger exakta nedslag i tiden för händelseförloppet i sitt tidsschema (Borgström, 2001:1-2). Lundegård (2001) beskriver inte själva händelseförloppet, utan mer hur det ser ut på platsen och vad människor säger (Lundegård, 2001:1-2). Borgström (2001) avslöjar även att det är mer än 40 000 människor som är anställda på World Trade Center (Borgström, 2001:2).

I Lundegårds artikel dras en parallell mellan USA och världen, då han menar att: ”Denna tisdag vad det slut med turen för USA. Denna tisdag var det slut med turen för världen” (Lundegård, 2001:1). Världen är även beskådaren av händelseförloppet hemma i soffan - ”världen tittade med fascination och förfäran på de skakiga tv-bilderna från ett brinnande New York” (Lundegård, 2001:2).

I artiklarna beskrivs människorna på platsen som ”oskyldiga människor” (Ekdal, 2001:2) som stirrar, skriker, gråter och rusar i panik (Borgström, 2001:1). Borgström menar även att det, i samband med World Trade Centers sönderfall, utöver byggnadsrester ”mycket väl kan vara människor som dalar från byggnaden, och faller mot marken i spiralrörelser” (Borgström, 2001:2).

5.1.2 Omvärlden

I samband med västvärlden talar man om ”öppenhet”, ”demokrati” och ”välfärd” (Albons, 2001:2) och det ”sårbara civila samhället” (Lundegård, 2001:1). Man talar även om ”moderna länder” och ”sårbara nätverk” (Albons, 2001:1). Lundegård skriver: ”Plötsligt insåg

världen tydligare än på mycket länge hur sårbart ett öppet samhälle är” (Lundegård, 2001:1). Ekdal beskriver detta som att ”ju mindre den globala byn blir, desto större spelrum för terrorister och extremister” (Ekdal, 2001:2). Vidare nämns de länders och ledares fördömning av detta dåd i olika delar av världen, här omnämns exempelvis Frankrike som beskrivs som ett land som alltid motsagt sig terrorism (Nandorf, 2001:1). Även Sverige kommer in i sammanhanget då dåvarande statsminister Göran Persson erbjuder sig att hjälpa USA i jakten på de som låg bakom dådet (Borgström, 2001:4). Det talas om vikten av att ha ”väpnade arméstyrkor” för att kunna skydda sina flygplatser, tunnelbanesystem och landgränser (Nandorf, 2001:1). Ekdal betonar även hur viktigt det är att man hittar och bestraffar de som är skyldiga till dådet (Ekdal, 2001:1-2). Ekdal menar vidare att ”inför detta hot måste demokratin mobilisera och försvara sig /.../ att isolera sig är ingen lösning” (Ekdal, 2001:2).

I artiklarna framställs även möjliga kopplingar mellan det inträffade terroristdådet och stridigheter i världen. Ekdal framhåller att det är högst troligt att det finns kopplingar och likheter mellan dådet och de stridigheter som äger rum i Mellanöstern och Centralasien (Ekdal, 2001:2). Vidare skriver Ekdal: ”Utdragna konflikter som den i Mellanöstern och civilisatoriska sammanbrott som det i Afghanistan är i högsta grad globala hot” (Ekdal, 2001:2). Konsekvenserna av att förövarna fortfarande inte är identifierade beskrivs som att ännu fler oskyldiga kommer att dödas, samtidigt som en parallell till andra världskriget dras där Ekdal menar att motståndarna var mer synliga än i detta sammanhang (Ekdal, 2001:2). Den del av världen där denna terrorism antas komma ifrån beskrivs även som ”okontrollerbara skurkstater” (Albons, 2001:1). Vidare skriver Albons (2001) att ”det mesta pekar på fundamentalistiska muslimska terrorister, men man kan inte helt utesluta inhemska amerikanska så kallade milisgrupper på den extrema högerkanten” (Albons, 2001:2). Albons menar att det är mest sannolikt att det är muslimska fundamentalister som ligger bakom dådet. Detta då dådet involverar självmordsbombare, en teknik som muslimska fundamentalister, enligt Albons, är kända för att använda sig av (Albons, 2001:2). Albons uttrycker även att ”andra säkerhetspolitiska experter” pekar ut den saudiarabiske terroristledaren Usama bin Laden eftersom hans organisation anses vara den enda som har förmåga och ekonomiska resurser att planlägga en så omfattande operation (Albons, 2001:2).

5.1.3 Landet

USA beskrivs både som ett starkt och ett svagt land. Å ena sidan talar man om USA och dess resurser som: ”Världens starkaste militärmakt”, ”världens finansiella centrum”, ”världens maktcentrum” med ”världens mäktigaste politiker” (Albons, 2001:1). Landet beskrivs även som ”den amerikanska supermakten” (Ekdal, 2001:1). Ekdal beskriver hur ”World Trade Center är västvärldens kommersiella hjärta” (Ekdal, 2001:1), ”Pentagon är den amerikanske supermaktens militära kommandocentral” (Ekdal, 2001:1) och Albons tar upp att USA är ett land med mäktigt militärt försvar (Albons, 2001:2). Å andra sidan beskrivs USA som ett land i svaghet som ”inte kan försvara sin huvudstad och sitt försvarsdepartement”, ”en supermakt i psykologisk förlamning” (Albons, 2001:1) och som ”ett vidöppet, godtroget, nonchalant USA medvetet om hotbilden men ändå oförmöget att dra de drastiska slutsatserna innan det är för sent” (Ekdal, 2001:2). Lundegård menar även att att turen, som varit med USA genom åren, nu är slut (Lundegård, 2001:1). Ekdal tar upp att det, på grund av dådet, finns en risk att USA kommer att avskilja sig själv från världen (Ekdal, 2001:1). De beskrivna svagheterna kring landet övergår emellertid till att åter framställa USA med starkare ord och som ett land som nu har ”högsta militära beredskap” (Borgström, 2001:4) och att landet kommer att slå tillbaka och att hämnas detta på ett förfärligt vis (Ekdal, 2001:2).

Terroristerna beskrivs i artiklarna med ord som ”fanatiker” (Ekdal, 2001:2), ”fiender” (Albons, 2001:1) och ”våldsverkare” (Lundegård, 2001:1). Albons menar att det är hög tid för andra länder att starkt fundera på en satsning på missilförsvar men, tillägger han, ”mot terroristangrepp från självmordsbombare, väskor fyllda med kärnladdningar och dödsbringande gaser i små ampuller måste man söka andra försvarsmetoder” (Albons, 2001:2).

5.1.4 Terrorismen

I artiklarna talas det även om att de ansvariga för dådet utförde detta på grundval av en ”mycket stark övertygelse” (Lundegård, 2001:2). Lundegård skriver vidare: ”Man kan också

provocera en fiende så att han begår misstag i raseri. Man kan hetsa honom så att han för blindas av sitt hämndbegär. Taktik, kallas det. Det återstår att se hur verksamt taktiken varit, i vilken mån amerikanerna ska låta sig provoceras. De kan göra fel i många moment när hämnden nu ska utkrävas. För det vet vi: att vedergällningen kommer” (Lundegård, 2001:2).

Då man talar om terroristdådet som ägt rum kommer detta att benämnas som ett ”missilanfäll” (Albons, 2001:1), ”massmord på oskyldiga människor” (Ekdal, 2001:1), ”kriget på amerikansk hemmaplan” (Borgström, 2001:1), ”denna brutala krigshandling” (Albons, 2001:1), ”det riktiga, verkliga kriget exporterat till amerikanernas hemmaplan” och Manhattan blir här till en ”slaktplats” (Lundegård, 2001:1).

Enligt Ekdal riktades dådet i första hand mot USA och mot landets ekonomi, politik och militär, men även mot öppna samhällen och demokratin som helhet (Ekdal, 2001:1). ”Attacken bär terrorismens alla kännetecken: maximal uppmärksamhet, symboliska måltavlor, civila offer utan urskiljning” (Ekdal, 2001:1). Dådet relateras även till tidigare terroristdåd där man misstänker att det är afghanska terrorister som ligger bakom (Nandorf, 2001:1).

För att ge ett perspektiv av skalan på detta dåd beskriv dådet som ”ett av historiens värsta” (Ekdal, 2001:1), ”en namnlös fasa i direktsändning” (Lundegård, 2001:1) och som något som ”kommer att förändra världen för alltid” (Ekdal, 2001:1).

I artiklarna förekommer metaforer som exempelvis ”tvivlarna har nu fått vatten på sin kvarn” (Albons, 2001:1) och ”någonstans jublar någon över att Babels torn har rasat” (Ekdal, 2001:1). I Borgströms artikel återfinns ett antal stavfel, såsom ”dånet från ett flyplan på låg höjd”, ”eldsflammar slår ut och yterliggare någon ropar”, ”på hemvägen när jag passerar pendelstågsstationen” och ”World Trade center står i lågor” (Borgström, 2001:1-2).

5.1.5 Historisk anknytning

I artiklarna finns även anknytning till tidigare händelseförlopp, då Pearl Harbor nämns som Ekdal påstår är en parallell till detta dåd, då USA nu som då inte agerat i tid. Ekdal nämner dock att förloppet kring Pearl Harbor inte var lika allvarligt och mycket längre bort än detta

dåd (Ekdal, 2001:2). Ekdal menar även att den bomb som detonerades vid World Trade Center 1993 var en indikation om att ett dåd som detta skulle komma att inträffa (Ekdal, 2001:1).

5.1.6 Sammanfattning USA

Terroristdådet den 11 september 2001 gestaltas utifrån en amerikansk västerländsk kontext och kommer att involvera hela västvärlden och hela världen beskådar händelseförloppet genom televisionen. Händelseförloppet innehåller detaljerade beskrivningar av klädsel hos människorna på platsen, samt för tidsangivelser. Beskrivningarna av händelseförloppet indikerar att detta handlar om ett krig, där amerikanerna i sammanhanget blir till offer och landet, som annars är en stark supermakt, har för tillfället blivit till ett land i svaghet som aldrig kunnat förutse att en händelse som denna skulle kunna inträffa. Här talas det även om att terroristdådet handlar om ett hot mot demokratin och att demokratiska länder måste skydda sina gränser. ”Vi” utgörs i detta sammanhang av västvärlden, medan ”de” indikerar den islamska världen som utgör ett motstående förhållande i denna situation. Terroristdådet kommer att bli relaterat både till tidigare terroristdåd och till andra världskrigets händelseförlopp kring Pearl Harbor. I artiklarna förekommer både metaforer och stavfel.

5.2 Artiklar från Dagens Nyheter om dådet den 11 mars 2004

5.2.1 Terroristdådet

Händelseförloppet beskrivs inte ingående i någon av artiklarna, mer än som ”gårdagens sprängdåd i Madrid” och ”bombarna mot tågen i Madrid på torsdagsmorgonen, den 11 mars 2004” (Dagens Nyheter, 2004:1). I framställningen av dådet beskrivs människorna på platsen tämligen allmänt och det finns inga beskrivningar av enskilda individer: ”/.../ tågagnar fulla med människor på väg till arbete, skola eller affärer. Sömniga eller oroliga, med eller utan

frukost, på en av otaliga rutinresor – som den här gången slutar i blod och död för några, i chock och räddning för andra” (Dagens Nyheter, 2004:1). Det nämns att hundratals människor skadats i attentatet och att människor omkommit (Dagens Nyheter, 2004:1). Det skrivs att dådet ”skördat fler offer än något annat terrorattentat i Europa” (Dagens Nyheter, 2004:1) och att detta är ”Europas 11 september” (Hedvall, 2004:1). Dådet beskrivs med ord som ”det massiva angreppet på civila, på människor i deras normala vardag” (Hedvall, 2004:1).

I framställningen av dådet tas även säkerhetstjänster och terroristbekämpning upp. I samband med detta skriver skribenterna att ”överlämnande åt vår okunskap och rädsla tycker vi oss bara ha säkerhetstjänsterna att lita på” (Dagens Nyheter, 2004:2), ”terrorbekämpningen sker i ett gråzonsland” och ”den gör oss alla osäkra, denna misstro och rädsla hör också till de avsedda följderna av terrorism” (Hedvall, 2004:2). Säkerhetstjänsterna beskrivs arbeta på ett eget svårförståeligt vis och ”deras själva natur är lika hemlighetsfull som deras som angriper oss” (Dagens Nyheter, 2004:2). Hedvall menar även att Europas säkerhetstjänster hävdar att de stoppat terrorister genom exempelvis avlyssning (Hedvall, 2004:2).

Om Människorna som befann sig på platsen sägs knappt något alls. Istället menar den ena skribenten att ”till skillnad från i New York och Washington är människor i Madrid prövade genom tidigare terrorattentat” (Dagens Nyheter, 2004:1) och att ”varningssignalerna har ljudit sedan den 11 september 2001” (Hedvall, 2004:2).

5.2.2 Omvärlden

Det beskrivs även hur ledarna i Europa samt EU-kommissionens ordförande reser till Madrid, då detta dåd berör hela Europa och det ska hållas en manifestation mot terrorism och till minne av offren (Hedvall, 2004:1). Hedvall skriver att ”efter den 11 september är USA ett land i krig. Angreppet mot New York och Washington var något ingen amerikan upplevt eller kunnat föreställa sig. Så är det inte för européer. I den gamla världen har generation efter generation mött våld och blodutgjutelser” (Hedvall, 2004:2). Vidare menar Hedvall att detta faktum förhindrar att man agerar i panik i denna situation (Hedvall, 2004:2).

5.2.3 Landet

Spanien beskrivs som ”ett hoppningivande exempel på ett land som bevarat sin demokrati trots årtionden av terrorism” (Dagens Nyheter, 2004:2), därmed menar skribenten att det inte finns några tvivel om att dådet skulle komma att påverka Spaniens öppna samhälle utan i stället få spanjorer att sluta upp än mer kring demokratin” (Dagens Nyheter, 2004:2).

Då det talas om terrorism skriver Hedvall att den spanska regeringen menar att det är ETA som ligger bakom dådet (Hedvall, 2004:1). ”Den omedelbara reflexen sade: ETA. Den baskiska separatiströrelsen har i decennier mördat människor i blodiga attacker, mer än 850 liv beräknas ETA ha tagit sedan 1968. Den politiska framgången har uteblivit och rörelsen, vars politiska fasad, Batasuna, nu också är förbjuden, har drivits ut i ren kriminalitet /.../ det skulle alltså gå att se torsdagens fruktansvärda bombdåd som en sista hälsning från ETA till premiärministern: Du har inte krossat oss” (Dagens Nyheter, 2004:1). I Dagens Nyheter (2004) spekuleras det dock kring om det verkligen kan vara ETA som ligger bakom dådet, då skribenten hävdar att dådet inte utfördes med ETA:s metod, då attentatet inte riktades mot offentliga individer utan mot civila. Dessutom anser skribenten att dådet är för stort för att vara utfört av ETA och riktar istället misstankarna mot Al Qaeda (Dagens Nyheter, 2004:2). Här dras sedan en parallell till en bomb som detonerat i en tunnelbana i Moskva tidigare och som antas ha haft ett samband med Tjetjenien (Dagens Nyheter, 2004:2). Även Hedvall menar att det finns mycket som tyder på att dådet handlar om islamistisk terrorism eller Al Qaeda (Hedvall, 2004:1).

5.2.4 Terrorismen

I artiklarna benämns terrorismen som ”den storskaliga ansiktslösa terrorn” (Hedvall, 2004:2) och det framhålls att detta problem är något som ska lösas gemensamt och att detta ”måste mötas utan att de europeiska grundvärdena demokrati och mänskliga rättigheter sätts ur spel” samt att polisväsen och säkerhetstjänster måste erhålla ett större samarbete mellan Europas länder (Hedvall, 2004:2).

5.2.5 Historisk anknytning

Den ena skribenten frågar sig om terrorismen sprider sig och mobiliserar sig i världen (Dagens Nyheter, 2004:2). Skribenten hänvisar till 1970-talet och Svarta september i München, Baader-Meinhof i Tyskland och Röda brigaderna i Italien. I samband med detta uppkommer uttryck som att dessa skulle ha haft ”fördolda förbindelser till skurkstaters säkerhetstjänster” och det tas upp att ”i skumrasket blev den fullständiga hänsynslösheten en gemensam lösning” (Dagens nyheter, 2004:2). Vidare tas det upp att det finns många likheter mellan 1970-talets terrorism och terrorismen idag (Dagens nyheter, 2004:2).

5.2.6 Sammanfattning Spanien

I terroristdådet den 11 mars 2004 återspeglas inga detaljer om människorna på platsen och läsaren informeras i sparsam utsträckning om det inträffade händelseförloppet. Händelsen benämns som Europas 11 september, men ger ett beskedligt intryck och blir en företeelse som ska lösas genom samarbete mellan Europeiska länder. Spanien framställs i sammanhanget som ett starkt land som fått erfara terrorism tidigare och istället riktas ett fördömande till säkerhetstjänsterna som beskrivs som hemlighetsmakare som inte kan bli betrodda då de hävdar att de arbetar mot terrorismen och gör vissa framsteg. I sammanhanget framställs ”vi” som Europas medborgare som har ett motstående förhållande till ”dem” som utgörs av säkerhetstjänsterna. Terroristdådet relateras här till äldre terrorism som ägt rum på 1970-talet.

6. Analys och diskussion av resultaten

Båda terroristdåden framställs i en västerländsk kontext. Artiklarna kring den 11 september 2001 är skrivna i en amerikanskt västerländsk kontext, medan kontexten för den 11 mars 2004 är europeiskt västerländsk och präglas av en EU-mässig gemenskap, då terrorism är något som ska lösas genom samarbete mellan europeiska länder (Hedvall, 2004:1)..

Längdmässigt får den 11 september fem artiklar i Dagens Nyheter dagen efter dådet, där den längsta är 835 ord. I samband med den 11 mars återfinns totalt två artiklar, varav endast en publicerades dagen efter dådet, där den längsta är 669 ord. Uppmärksamheten i media är således mindre i samband med incidenten den 11 mars 2004 som sammanlagt fick en enda artikel på 669 ord publicerad dagen efter dådet, medan artiklarna dagen efter den 11 september 2001 sammanlagt innehöll 2407 ord. Redan här syns en tydlig indikering på att incidenten som inträffade den 11 september 2001 var av större vikt och något som krävde utrymme i mediavärlden.

6.1 Terroristdåden i USA och Spanien

Kring händelseförloppet den 11 september inkluderar beskrivandet av incidenten många detaljer, exempelvis indikationer på klädsel såsom ”nystruken skjorta” och ”röda joggingsshorts” (Borgström, 2001:1-2). Tiden är även en återkommande aspekt i framställningen av detta dåd – ”klockan 8:45 på morgonen” och ”med 18 minuters mellanrum” (Ekdal, 2001:1). Utöver detta återfinns även ett tidschema som beskriver hela händelsen i detalj från 14:55 svensk tid till 00:04 (Borgström, 2001:2-4). Borgström talar även om förfallet av World Trade Center och menar att det ”mycket väl kan vara människor som dalar från byggnaden”(Borgström, 2001:2). Detta får situationen att bli än mer drastisk och fasansfull. Kring den 11 september beskrivs även omgivning och människors rädsla med skrik, panik och flykt (Borgström, 2001:1). Borgström tar även upp att över 40 000 människor arbetar i World Trade Center (Borgström, 2001:2), vilket återigen kan fungera som en indikation på den utsatthet som en stor kvantitet av människor får erfar. Kring den 11 mars återfinns inga sådana detaljer, förutom att man nämner att ett sprängdåd ägt rum i Madrid och att händelsen inträffade ”på torsdagsmorgonen, den 11 mars 2004” (Dagens nyheter, 2004:1). Här beskrivs snabbt förloppet som äger rum i tågvarnarna innan dådet. Här omtalas var människorna är på väg, det nämns att somliga har ätit frukost medan andra måhända inte har det, att människorna är ”sömniga eller oroliga” och att denna vardagliga resa idag kommer att sluta med död eller räddning (Dagens nyheter, 2004:1). Detta omtalande som inkluderar

beskrivningar av passagerare som inte ätit frukost och som är oroliga, skulle här kunna vara en indikation för att förmedla en underton av ett obekvämt tillstånd som kanske även för dessa människor slutade med död under resans gång. En av anledningarna till detaljriikedomen i framställningen av den 11 september skulle kunna vara att det stora utrymmet i media krävde mer information för att kunna producera denna mängd text och fortfarande vara intressant för läsaren. Att återge detaljer om klädsel och klockslag i svensk tid kan även ses som en strategi att hjälpa läsaren att leva sig in i händelseförloppet och förmedla en känsla av att läsaren själv skulle ha varit på plats och bevittnat det inträffade. Detta skulle även kunna vara en strategi för att få läsaren att känna medlidande för de människor i USA som gestaltas i artiklarna.

Attentatet den 11 september framställs som ett "missilfall" (Albons, 2001:1) och som en krigshandling på amerikansk hemmaplan (Borgström, 2001:1; Albons, 2001:1; Lundegård, 2001:1). Lundegård går till och med så långt att han benämner Manhattan som en "slaktplats", en "namnlös fasa i direktsändning" (Lundegård, 2001:1) och Ekdal menar att detta är "ett av historiens värsta" (Ekdal, 2001:1). Här är strategin att framställa händelsen på ett vis som för tankarna till avrättning i och med användandet av ordet "slaktplats" och en krigsdiskurs blir här synlig, då skribenterna talar om att det är ett missilfall och krig som försiggår i USA. I samband med detta synliggörs även framställandet av USA och västvärlden som passiva offer i situationen, något som även Hodges & Nilep tar upp, medan förövarna framstår som kallblodiga mördare (Hodges & Nilep, 2007:245).

I dådet den 11 september nämner Borgström att människorna på platsen för dådet är "oskyldiga människor" (Borgström, 2001:1). Detta är ord som går igen i det som Hodges & Nileps skriver om och som kan knytas till att kriget som följde detta dåd kom att handla om att försvara harmlösa människor (Hodges & Nilep, 2007:69). Detta står således i motsättning till framställandet av folket den 11 mars, där det inte nämns något om att dessa människor skulle vara oskyldiga.

I samband med dådet den 11 september skriver Ekdal: "Ju mindre den globala byn, desto större spelrum för terrorister och extremister" (Ekdal, 2001:2). Det talas även om sårbarheten hos moderna länder (Albons, 2001:1). Att använda uttrycket "moderna länder", indikerar att det även skulle finnas länder som betraktas som omoderna. Moderna länder skulle här kunna tolkas som industriländer, som i så fall skulle stå i ett motförhållande till de omoderna

utvecklingsländerna. Eftersom terroristerna den 11 september oftast antas komma från en plats bortom västvärlden, skulle den globala byn kunna tolkas som en omskrivning av västvärlden och att västvärlden och dess öppna samarbete sinsemellan lämnar plats för terrorism. Här syns även det som Hodges & Nilep talar om att arabiska länder framställs som ociviliserade (Hodges & Nilep, 2007:115).

I samband med den 11 september talas det även om att man måste bevaka säkerheten kring tunnelbanesystem, flygplatser och landgränser (Nandorf, 2001:1). Detta skulle kunna tolkas som en indikation om att hotet som man fruktar kommer utifrån, i och med att landgränser nämns. Tunnelbanesystem och flygplatser kan indikera att dessa är utsatta, då många människor befinner sig där och för att detta är viktiga kommunikationsmedel som varit utsatta för terrorism.

I framställningen av den 11 mars 2004 nämns knappt något händelseförlopp. Läsaren får här reda på att det handlar om ett bombdåd som inträffade på morgonen. Vidare information och detaljer kring dådet avslöjas inte. En anledning till detta skulle kunna vara att dådet i detta sammanhang inte är det väsentliga, vilket var fallet kring den 11 september, utan att det finns andra faktorer som är viktigare att förmedla till läsaren. Istället för att återge händelseförloppet innehåller artiklarna information om hur Europa ska lösa problematiken gemensamt och om hur européer är ett folk som är vana vid dåd som detta. Detta kan jämföras med det som skrevs i samband med den 11 september, då världen tas upp och Lundegård uttrycker hur turen är slut för USA och för världen. Världen fungerar i detta sammanhang genom media även som en beskådare av det inträffade dådet (Lundegård, 2001:1-2).

Den 11 mars benämns av Hedvall som ”Europas 11 september” (Hedvall, 2004:1) och läsaren informeras om att dådet krävt fler offer än något annat terroristdåd i Europa” (Dagens nyheter, 2004:1). Detta motsäger dock det som Webel skriver om, då han menar att dådet krävt fler offer än i något annat dåd i Västeuropa och inte i Europa som helhet (Webel, 2004:5). Hedvall upplyser läsaren om att detta handlar om en attack mot vanliga människor i sitt vardagliga liv (Hedvall, 2004:1). Dock menar Hedvall att det funnits varsel sedan den 11 september 2001 om att ytterligare attentat skulle inträffa (Hedvall, 2004:2). Terroristdådet kan således anses som väntat, frågan var blott när och var detta dåd skulle inträffa.

I dådet den 11 mars tas Europas säkerhetstjänster upp och att dessa arbetar i hemlighet och att folket inte vet vad dessa i realiteten åstadkommer. Det hävdas även att säkerhetstjänsterna påstår sig själva ha motverkat terrorism (Dagens nyheter,, 2004:1; Hedvall, 2004:2). Att säkerhetstjänsterna ”hävdar” en motverkan av terrorism indikerar att folket inte fått se några bevis på att detta verkligen är fallet och att detta därmed endast är ovissa påståenden. Att folket inte vet hur dessa säkerhetstjänster arbetar indikerar en rädsla i att inte känna till vad som sker, hur mycket kontroll dessa säkerhetstjänster har över terrorismen och hur mycket de egentligen kan avvärja nya dåd från att inträffa. I detta sammanhang beskrivs detta i form av en mygeldiskurs, då skribenten skriver på ett vis som indikerar att säkerhetstjänsterna inte är betrodda. Här skapas även en vi-och-dem-diskurs, där det blir en splittring mellan ”vi” (folket i Europa) och ”dem” (säkerhetstjänsterna).

6.2 Omvärlden i USA och Spanien

I dådet den 11 mars talar man endast om Europa och att detta är en företeelse som ska lösas genom den gemenskap som råder mellan de europeiska länderna (Hedvall, 2004:1). Att världen involveras i framställningen kring den 11 september skulle kunna vara en strategi för att påvisa att detta är något som angår hela världen, framför allt den västerliga, och ett påpekande om vikten och det hotfulla kring detta terroristdåd. I dådet den 11 mars förmedlas istället känslan av att situationen är under kontroll, då det inte nämns något om människors reaktioner och panik på platsen. Att politiker från Europa väljer att resa till Madrid för att ha ett möte sprider även ett lugn över situationen, då ingen skulle välja att åka till en plats för ett dåd om detta innebar risker allra minst Europas politiker (Hedvall, 2004:1).

I dådet den 11 september handlar händelsen om något som USA aldrig tidigare upplevt, medan dådet den 11 mars inte hade samma inverkan på Europa. Detta för att européer, enligt Hedvall, tillhör ett folk där ”generation efter generation mött våld och blodutgjutelser” (Hedvall, 2004:2). Clymer skriver att USA varit utsatt för terrorism redan innan den 11 september och att detta inte är ett nytt fenomen som somliga människor menar. Som exempel på tidigare terrorism som ägt rum i USA nämner författaren exempelvis årtal som 1993 då

terrorbombningar vid World Trade Center ägde rum och 1996 då dådet i Oklahoma City inträffade (Clymer, 2003:25). I framställningen av de båda kontinenterna framställs Europa som en kontinent som är tränad för att vara utsatt för diverse terroristdåd och som har en blodig historia att luta sig tillbaka på som givit erfarenhet åt det europeiska folket. För USA däremot framställs folket utan några som helst erfarenheter och landet som om det aldrig förekommit några former av terrorism eller dåd inom landets gränser. Å ena sidan kan det verka underligt att skribenterna menar att USA inte fått erfara terrorism tidigare, men å andra sidan talar dessa ur en krigsdiskurs där ett krig i New York beskrivs, vilket kan uppfattas som något som aldrig tidigare inträffat. I framställningen av den 11 mars inryms ingen krigsdiskurs. Istället väljer skribenterna att förmedla en nedtonad och vardaglig terroristdiskurs. Terrorismen blir här till något som ständigt inträffar och som inte skildras som något hot mot Europas länder.

6.3 USA och Spanien som länder

USA beskrivs i artiklarna som både starkt, exempelvis som "världens maktcentrum" (Albons, 2001:1) och "den amerikanska supermakten" (Ekdal, 2001:1) och motsägelsefullt även som utsatt och svagt, exempelvis som "en supermakt i psykologisk förlamning" (Albons, 2001:1) och som "vidöppet", "godtroget" och "nonchalant" (Ekdal, 2001:2). Spanien beskrivs som "ett hoppningivande exempel på ett land som bevarat sin demokrati trots årtionden av terrorism" (Dagens nyheter,, 2004:2). USA är ett mäktigt land som hamnat i kris och utsatthet, medan Spanien är ett starkt land som stött på liknande händelser tidigare och som utan svårigheter eller vidare påverkan kommer att ta sig ur denna situation. Detta medan USA är i ett större behov av stöd från världen. Media hjälper här även till att framhäva, genom användandet av dessa ord, hur betydelsefullt och mäktigt USA är i världen och hur viktigt det är att stödja dessa i sin utsatthet.

6.4 Terrorismen i USA

Terrorismen den 11 september anses komma från ”okontrollerbara skurkstater” menar Albons som vidare pekar på att detta troligen involverar ”fundamentalistiska muslimska terrorister” (Albons, 2001:1-2). Om man läser mellan raderna här skulle man härdraget kunna tolka detta som att den muslimska världen anses vara okontrollerbara skurkstater. Albons menar även att ”andra säkerhetspolitiska experter” tillskrivit dådet till Usama bin Laden (Albons, 2001:2). Här hålls källorna till denna information anonyma och man får inte veta varifrån informationen om detta kommer, men man vet att det är experter som hävdar detta vilket är en strategi för att göra slutsatsen mer trovärdig. Även här blir en vi-och-dem-diskurs synlig, men i detta sammanhang i form av en klyfta mellan ”vi” (västvärlden) och ”dem” (den islamistiska världen).

Dådet den 11 september beskrivs vara riktat mot både USA och dess samhällssystem, men även mot demokrati och det öppna samhället (Ekdal, 2001:1). Ekdal menar att demokratin måste mobiliseras och beskydda sig själva mot detta hot (Ekdal, 2001:2). Ekdal menar även dådet har troliga kopplingar till konflikterna som äger rum i Mellanöstern och Centralasien. Vidare hävdar Ekdal att konflikterna i Mellanöstern och ”civilisatoriska sammanbrott som det i Afghanistan” utgör ett globalt hot (Ekdal, 2001:2). Detta kan relateras till det som Parsi skriver om då han menar att västvärlden såg sig som inblandade i denna händelse, då USA utgör en sådan stor roll i världen (Parsi, 2006:15). Detta kan även relateras till det som Hafez menar om att västerländsk media, vid dådet den 11 september, gestaltade den islamska världen som en farlig plats präglad av våldshandlingar. Även den positiva information som Hafez menar att media beskrev västvärlden med och den negativa information som användes för att beskriva islamska världen blir synlig i detta sammanhang (Hafez, 2000:70, 173). Vidare kan det globala hot som Ekdal menar att Afghanistans ”civilisatoriska sammanbrott” utgör relateras till den klyfta mellan exempelvis islamsk och västerländsk civilisation som Huntington menar att världen präglas av (Guelke, 2006:25). Terroristerna i dådet den 11 september beskrivs bland annat som ”fiender” (Albons, 2001:1), ”fanatiker” (Ekdal, 2001:2) och att dessa har en ”mycket stark övertygelse” (Lundegård, 2001:2). Användandet av ordet ”fanatiker” kan relateras till Hodges & Nilep som menar att media i detta sammanhang

framställde arabiska länder som fanatiskt religiösa (Hodges & Nilep, 2007:115). Här används även strategin att dra in ordet demokrati, vilket gör att hotet riktas mot alla demokratier i världen och därmed involverar alla dessa länder i händelsen. Att terroristerna beskrivs ha en stark övertygelse skulle kunna vara en strategi för att föra tankarna till en stark religiös uppfattning, vilket leder till slutsatsen om islamska extremister då tal om konflikter i Mellanöstern har ett finger med i spelet. Detta kan även relateras till Hodges & Nilep som även hävdade att både Saddam Hussein och Osama bin Laden framställdes som motståndare av demokrati och som nådlösa och hatiska mot västvärldens frihet (Hodges & Nilep, 2007:56). Lundegård talar även om att man kan provocera fram en vedergällning (Lundegård, 2001:2). Detta skulle kunna tolkas som ett försvar och ett möjligt rättfärdigande till den hämnd som USA förväntas återgälda. Detta gör därmed USA till ett land som handlar i självförsvar, provocerad av fienden.

6.5 Terrorismen i Spanien

I dådet den 11 mars nämns att den spanska regeringen pekat ut ETA som skyldig (Hedvall, 2004:1) och menar att detta skulle kunna ses ”som en sista hälsning från ETA till premiärministern: Du har inte krossat oss” (Dagens nyheter,, 2004:1). Dock spekuleras det i om det istället skulle kunna vara Al Qaeda som ligger bakom dådet (Dagens nyheter,, 2004:2; Hedvall, 2004:1). Här skriver skribenten ut att det är den spanska regeringen som pekat ut vilka de tror är skyldiga till dådet och det finns ingen anonymitet från okända experter som återfinns i dådet den 11 september.

I fallet den 11 mars finns således redan ETA som utpekad gärningsman, men även spekulationer kring om det skulle kunna vara Al Qaeda. Vid tidpunkten för detta attentat visste skribenterna således inte vilken form av terrorism de egentligen skulle utgå ifrån – ETA eller Al Qaeda. I fallet den 11 september fanns ingen identifierad gärningsman men icke namngivna experter hade pekat ut Al Qaeda. Kanske är det även detta som inverkar på nedtoningen av dådet den 11 mars, att Spanien själva utser ETA som skyldiga gör måhända att dådet inte ses som en lika hotfull form av terrorism som hotar hela världen och kräver alla

länders uppmärksamhet. Kanske hade beskrivningarna varit mer drastiska om man från början varit säker på att det var Al Qaeda som låg bakom dådet. Utöver detta skulle USA kunna ses som ett viktigare land i världen än vad Spanien gör. USA med sin stora vapenstyrka, makt och inflytande är kanske inte något som andra länder vill riskera att få emot sig, medan Spanien i relation till detta blir ett mer obetydligt land som inte har makt över världen och som världen inte är beroende av på samma vis. Hodges & Nilep skriver även att det finns skillnader mellan olika västerländska länder. Detta blir synligt i detta sammanhang, då författarna menar att länder som Storbritannien och USA räknas som mer västerländska än länder som exempelvis Spanien och Grekland (Hodges & Nilep, 2007:235).

6.6 Historisk anknytning till USA och Spanien

Den terrorism som gestaltas relateras i dådet den 11 mars till 1970-talets terrorism i Europa och det beskrivs att denna äldre terrorism möjligen haft hemliga kopplingar till "skurkstaters säkerhetstjänster" och ord som "i skumrasket" uppkommer i sammanhanget (Dagens nyheter, 2004:2). I talet kring detta uppkommer en slags gangsterdiskurs med internationella nätverk. Att relatera dådet så långt tillbaka som till 1970-talet kan även vara en strategi för att ytterligare framhäva hur ålderdomlig den form av terrorism är som inträffat i Spanien. Dådet den 11 september relateras istället till exempelvis Pearl Harbor och en bomb vid World Trade Center 1993 (Ekdal, 2001:1). Återigen blir krigsdiskursen i samtalet kring den 11 september synlig, då händelsen relateras både till tidigare dåd men även till andra världskriget och Pearl Harbor, medan attentatet den 11 mars relateras till annan äldre terrorism från 1970-talet. Här kan man även uttyda att den 11 september är ingången till ett nytt krig som kommer att påbörjas i och med att dådet betraktas som en krigshandling, medan den 11 mars är ännu ett terroristdåd i raden av gammal terrorism som fanns redan på 1970-talet, samt ännu längre bakåt i Europas blodiga historia. Detta kan knytas till det faktum som Center of Excellence framhäver, att medias roll för eventuella motaktioner är ytterst betydelsefull i sammanhanget samt att det är viktigt att media inte på något vis rättfärdigar terroristerna om en motattack ska utföras (Center of Excellence, 2007:15). Vid den 11 september betonar media vikten av att

försvara sig och mobilisera demokratier (Ekdal, 2001:1-2). Detta är något som uteblir i artiklarna den 11 mars.

I artiklarna kring den 11 september förekommer metaforer som att ”tvivlarna har nu fått vatten på sin kvarn” (Albons, 2001:1). Detta kan indikera på att det varit väntat att något som detta skulle inträffa förr eller senare men att det funnits tvivlare som nu bevisats ha fel. Och ”någonstans jublar någon över att Babels torn har rasat” (Ekdal, 2001:1), detta skulle kunna tolkas som att ett av världens storverk fallit. Metaforer omtalas även i det som Hodges & Nilep skriver om, då dessa menar att metaforer användes i samband med dådet den 11 september för att få läsarna att förstå kulturella beteenden (Hodges & Nilep, 2007:241).

Stavfel förekommer i Borgströms artikel i ord som ”flyplan”, ”ytterliggare”, ”pendelstågsstationen” och ”World Trade center” (Borgström, 2001:1-2). Dessa stavfel skulle kunna vara en strategi som förts in i texten avsiktligt och skulle därmed kunna tolkas som ett sätt att ge intrycket av att artikeln är skriven i all hast. Dådet inträffade och skribenten har skyndat sig att återge händelsen för att kunna publicera den så fort som möjligt. Kanske skulle detta även kunna tolkas som att detta ska ge intrycket av att skribenten själv är skakad och chockad och inte har full koncentration då denne skriver texten.

6.7 Skribenternas budskap och utelämnade perspektiv

Syftet med texten den 11 september verkar vara att signalera att krig är på ingång och att USA är oskyldiga i sammanhanget. Syftet med texten till den 11 mars verkar vara att tona ner händelsen, inte nämna några detaljer eller vad som verkligen inträffat utan mer beskriva det goda samarbetet och att allt är under kontroll i Europa som är vana vid att attentat av detta slag inträffar.

De perspektiv som kan tänkas utlämnas i detta sammanhang är förövarnas och det icke-västerländska perspektivet och vad som sker i världen som kan ha samband med denna händelse. Orsaksperspektivet utlämnas således. I dådet den 11 september involveras Europas perspektiv i händelsen, men i dådet den 11 mars finns inte det amerikanska perspektivet med i

bilden. Dådet den 11 september involverar således både ett amerikanskt och ett europeiskt perspektiv, men dådet den 11 mars involverar endast det europeiska.

7. Avslutning

Avslutningsvis kan det fastställas att dådet den 11 september 2001 framställdes genom en krigsdiskurs och med mycket detaljer om händelseförlopp, platsen och människor. Detta blir till ett dåd som angår hela världen, då dådet framställs som ett hot gentemot alla demokratier och som gör att samtliga länder måste skydda sig själva och sina gränser i detta sammanhang. I denna framställning skildras en vi-och-dem-diskurs som förmedlar en slags icke-tolerans och där västvärlden står mot skurstaterna som förmodas ligga utanför den västerliga delen av världen, exempelvis i Mellanöstern som nämns i flera sammanhang. USA framställs som ett mäktigt land med som hamnat i ”psykisk förlamning” och amerikanerna som ett folk som aldrig fått erfara terrorism, i synnerhet inte i sitt eget land. Det beskrivs även hur fienderna måhända provocerar fram en motattack från USA:s sida, vilket även indikerar en skillnad mellan olika identiteter i sammanhanget där exempelvis amerikaner framstår som mer betydande än individer i Mellanöstern. I sammanhanget synliggörs även klyftan mellan väst och Orienten, då man exempelvis talar om att konflikter i Mellanöstern utgör ett globalt hot.

I denna framställning lägger skribenterna stor vikt vid angelägenheten kring att utfärda en motattack mot terrorismen. I artiklarna förekommer även metaforer och stavfel i dessa artiklar som kan vara en strategi för att få läsaren att förstå det fruktansvärda och chockartade i situationen. Detta ger även svaret till den första frågeställningen i denna uppsats om hur dådet den 11 september 2001 framställdes i Dagens Nyheter.

Svaret på den andra frågeställningen, om hur den 11 mars 2004 framställdes, blir att händelsen beskrevs genom en nedtonad terroristdiskurs, där media tonar ner händelsen och gör den så harmlös och vardaglig som möjligt. Beskrivning av händelseförlopp för dådet uteblir och istället omnämns endast att det handlar om ett bombdåd och att detta ägt rum på morgonen. Européerna framställs som ett folk vana vid terroristdåd och dådet i detta sammanhang kommer enbart att involvera Europa. Detta kan måhända ha att göra med att

skribenterna vid tidpunkten för publiceringen av artiklarna inte var säkra på om terrorismen utgjordes av en inre hotbild från ETA eller en yttre från Al Qaeda.

Det framkommer en vi-och-dem-diskurs även här i samband med säkerhetstjänsterna som man inte riktigt vet var man har. Här kritiseras hanteringen av terrorismen hos dessa och en slags mygeldiskurs synliggörs. En gangsterdiskurs uppkommer även i samband med detta, då det talas om tidigare terrorism som måhända haft hemliga förbindelse med de så kallade skurkstaterna.

Svaret på den tredje frågeställningen om skillnader och likheter mellan framställningarna av de båda dåden är att de största skillnaderna och likheterna återfinns i att dådet den 11 september fick större utrymme i media. 11 september framställs ur en krigsdiskurs som angår hela världen, medan 11 mars framställs i en nedtonas terroristdiskurs som enbart angår Europa. Vi-och-dem-diskursen återfinns i framställningen av båda dåden, men på olika vis. Kring den 11 september framkommer detta i form av västvärlden mot islamiska länder i öst, medan denna vi-och-dem-diskurs i dådet den 11 mars mer handlar om motsättningar mellan Europas medborgare och de hemliga säkerhetstjänsterna som utsetts att ta hand om terroristproblemet.

Slutsatserna blir härmed att det finns en olikhet i framställningen av terroristdåd på olika kontinenter i detta sammanhang. Dådet den 11 september 2001 beskrivs genom ett brutalare språkval med detaljer, här förmedlar beskrivningen ett krig, medan den 11 mars 2004 beskrivs som terrorism som man inte behöver fästa lika stor vikt vid. Detta kan ha att göra med att USA anses som ett viktigare land än Spanien eller för att USA är ett kraftfullt land med stora resurser som andra länder av denna anledning rädds för att motsäga och inte vill ha emot sig. Detta skulle även kunna härledas till terrorismen som, i fallet den 11 september, utpekades som islamistisk. I fallet den 11 mars fanns inte samma övertygelse om varifrån terrorismen kom och det spekulerades i om terrorismen hade en europeisk karaktär eller ej. Kanske är det på grund av denna övertygelse om islamisk terrorism samt att USA som ett betydande västligt land står i fokus för händelsen som media, vid dådet den 11 september, väljer att betrakta hotet som större. Måhända är det även detta som leder fram till att Dagens Nyheter beskriver händelseförloppet med en detaljerad inlevelse och indikerar orättvisan för de oskyldiga amerikanerna i händelsen som utsätts för ett missilfall utan någon som helst orsak.

Litteraturlista

Akbarzadeh, S., & Mansouri, F. (2007). *Islam and Political Violence*. London: Tauris Academic Studies.

Bellamy, A J. (2008). *Fighting Terror - Ethical Dilemmas*. London: Zed Books Ltd.

Boulden, J (Ed). (2004). *Terrorism and the UN : Before and After September 11*.
Bloomington, IN, USA: Indiana University Press.

Brown, W. (2006). *Regulation averasion – Tolenance in the age of identity and empire*. New Jersey: Princeton University Press.

Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

Börjesson, M & Palmblad, E (red.) (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber AB.

Center of Excellence (CB). (2007). *Media : The Terrorists' Battlefield*.
Amsterdam: IOS Press.

Clymer, J A. (2003). *America's Culture of Terrorism: Violence, Capitalism, and the Written Word*. Chapel Hill, USA: University of North Carolina Press.

Gilbert, P. (1994). *Terrorism, Security, and Nationality : An Introductory Study in Applied Political Philosophy*. Florence, KY, USA: Routledge.

Guelke, Adrian. (2006). *Terrorism and Global Disorder*.
London: I. Tauris & Company.

Gunaratna, R. (2002). *Inside Al Qaeda – Global Network of Terror*. New York: Colombia University Press.

Hafez, K. (2000). *Islamic World and the West : An Introduction to Political Cultures and International Relations*. Leiden, Nederlanderna: Brill, N.H.E.J., N.V. Koninklijke, Boekhandel en Drukkerij.

Hodges, A., Nilep, C. (Ed). (2007). *Discourse, War and Terrorism*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*. New York: Colombia University Press.

Jenkins, B M. (2002). *Countering Al Queda : An Appreciation of the Situation and Suggestions for Strategy*. Santa Monica, USA: Rand Corporation.

Kempf, W. & Peleg, S. (Eds). (2006). *Fighting Terrorism in the Liberal State – An Integrated Model of Research, Intelligence and International Law*. Amsterdam: IOS Press.

Lutz, J M. & Lutz, B J. (2005). *Terrorism : Origins and Evolution*. Gordonsville, USA: Palgrave Macmillan.

Mandelbaum, M. (2008). *Democracy's Good Name: The Rise and Risks of the World's Most Popular Form of Government*. New York: PublicAffairs.

Parsi, Vittorio Emanuele. (2006). *Inevitable Alliance : Europe and the United States beyond Iraq*. Gordonsville, USA: Palgrave Macmillan.

Roshandel, J. (2006). *Jihad and International Security*. Gordonsville, USA: Palgrave Macmillan.

Rubin, B., & Colp Rubin, J. (2008). *Chronologies of Modern Terrorism*. Armonk, USA: M. E. Sharpe, Inc.

Sloan, S. (2006). *Terrorism : The Present Threat in Context*. Oxford, Storbritannien: Berg Publishers.

Van Engeland, A. (2008). *From Terrorism to Politics*.

Abingdon, Storbritannien: Ashgate Publishing.

Webel, C. (2004). *Terror, Terrorism, and the Human Condition*. Gordonsville, USA:

Palgrave Macmillan.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund:

Studentslitteratur.

ARTIKLAR

Albons, B. (2001, September 12). Terrorattacken mot USA. Analys/Bengt Albons: Världen blir aldrig densamma igen. *Dagens Nyheter*, s. A07.

Hämtad från

<http://ep.bib.mdh.se:3125/online/display.php?set=S5&xid=DN200109120434>

Borgström, P. (2001, September 12). Terrorattacken mot USA: "Vi som samlats skriker rakt ut". *Dagens Nyheter*, s. A08.

Hämtad från

<http://ep.bib.mdh.se:3125/online/display.php?set=S2&xid=DN200109120418>

Dagens Nyheter. (2004, mars 12). Terror mot det öppna samhället. *Dagens Nyheter*, s. A02.

Hämtad från

<http://ep.bib.mdh.se:3125/online/display.php?set=S2&xid=DN200403121699>

Ekdal, N. (2001, September 12). Signerat/Niklas Ekdal: Vi är alla terrorns offer. *Dagens Nyheter*, s. A02.

Hämtad från

<http://ep.bib.mdh.se:3125/online/display.php?set=S6&xid=DN200109120466>

Hedvall, B. (2004, mars 13). En attack mot Europa. *Dagens Nyheter*, s. A02.

Hämtad från

<http://ep.bib.mdh.se:3125/online/display.php?set=S2&xid=DN200403130730>

Lundegård, M. (2001, September 12). Terrorattacken mot USA: En namnlös fasa i direktsändning. *Dagens Nyheter*, s. A07.

Hämtad från

<http://ep.bib.mdh.se:3125/online/display.php?set=S3&xid=DN200109120421>

Nandorf, T. (2001, September 12). Terrorattacken mot USA: Frankrike utlöser säkerhetsplan. *Dagens Nyheter*, s. A10.

Hämtad från

<http://ep.bib.mdh.se:3125/online/display.php?set=S1&xid=DN200109120359>